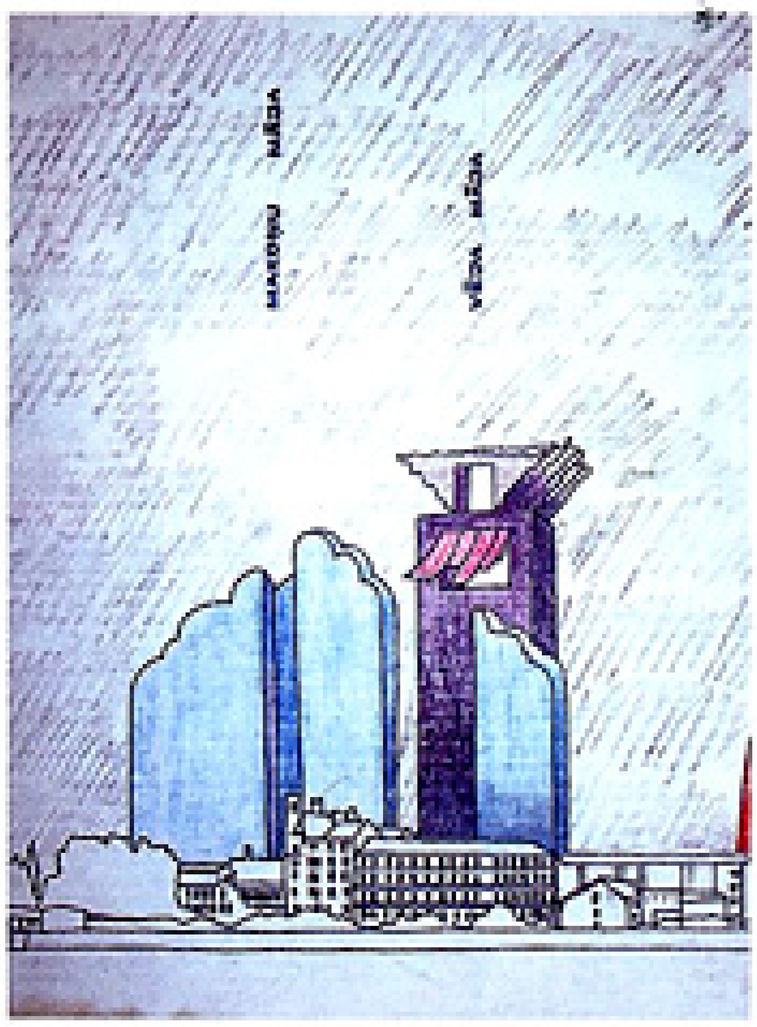

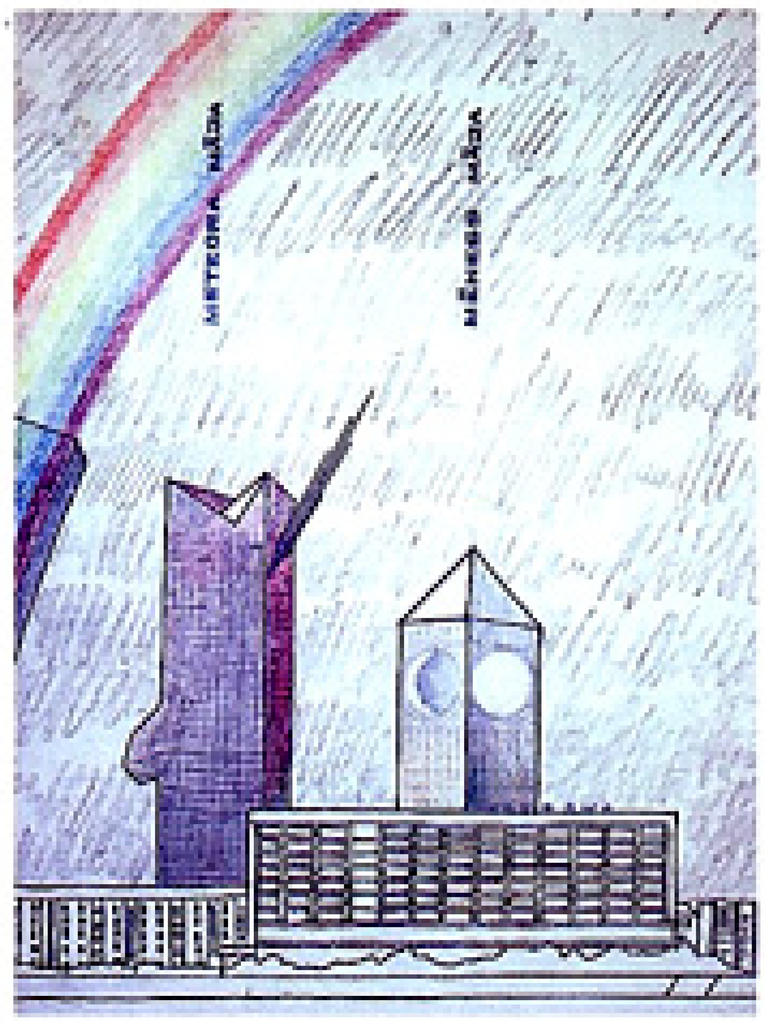

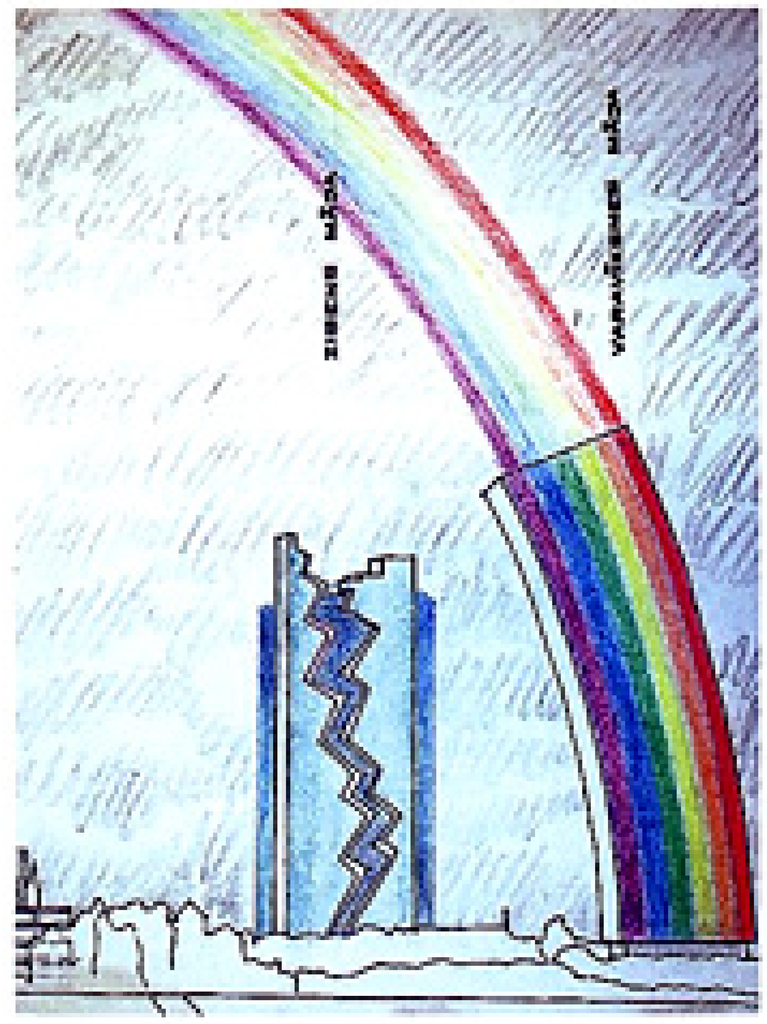

Sebastiāna Minstera kosmogrāfijas attēlā ap 1550. gadu. Svarīgāki ir citi, ne tikai vizuālie, bet arī pilsētas struktūras aspekti. Tomēr kas gan ir pilsētas struktūra? Iespējams, uz termina nenoteiktību norāda hronista vārdi «un varbūt vēl kaut kas...». Hardija Lediņa poētiskais redzējums par Daugavas kreisā krasta augstceltnēm varētu būt svarīgs aspekts pilsētas struktūras konceptualizācijā. Tas prasa nedaudz citu skatpunktu, kura priekšā man kā godprātīgam hronistam jāatkāpjas, paverot durvis citai balsij.

Jautājums – vai mēs varam iztēloties kaut ko tādu, kā valdzinājumu un pārākumu nespēj aizēnot pat tas, ka pats objekts nemaz nepastāv vai arī pastāv tikai iztēlē...

«Zilās lagūnas māja»

Jana Kukaine, Jānis Taurens

Hronista piezīmes

Manā priekšā ir trīs planšetes. Hardija Lediņa mamma tās atradusi, kārtojot viņa istabu, un atdevusi Laikmetīgās mākslas centram. Esmu tās pieslējis pie grāmatu plaukta un cenšos nofotografēt, pirms tās nonāks Latvijas Arhitektūras muzejā. Ir pagājuši vairāki mēneši, kopš pirmo reizi ieraudzīju arhitekta darbus. Atceros, ka Luiss Kerols reiz uzrakstīja jautājumu, uz ko pats, visticamāk, pat nebija domājis atbildēt: «Kas kopīgs rakstāmgaldam un krauklim?» Skatoties Hardija Lediņa zīmējumus un lasot Lorijas Andersones dziesmas «Zilā lagūna» vārdu – īstenībā vēstules – tulkojumu, kas skolnieciskā rokrakstā uzrakstīts blakus mājas plānam, man ienāca prātā, ka līdzīgu jautājumu varētu uzdot arī par Hardija Lediņa skicēm: «Kas kopīgs šim Pārdaugavas augstceltņu vizijām ar vēstulēm?» Kopīgā varbūt ir daudz vairāk nekā «Mākoņu mājai», «Vēja mājai», «Varavīksnes mājai», «Meteora mājai», «Mēness mājai», «Zilās lagūnas mājai», «Gājputnu mājai», «Zibens mājai», pārveidotajai «Preses mājai» un «Lietus mājai» – man patīk nosaukt šos vārdus – ir kopīga ar apspriešanai nodoto Daugavas kreisā krasta silueta koncepcijas projektu.

Tagad, pēc diskusijas par pilsētbūvniecisko viziju, citādi palūkojos uz Lediņa zīmējumiem. Kāds hronists varētu teikt: «Svarīgi ir vispārīgie momenti, kas nosaka un ietekmē apbūves veidošanos: Rīgas zaļā un zilā struktūra, transporta infrastruktūra, plānošanas pēctecība un varbūt vēl kaut kas...», ar pēdējo frāzi atstājot zināmas manevra iespējas. Jauno augstceltņu veidols un to izvietojums noteiktās zonās vairs neļauj runāt par «siluetu» šā vārda ierastajā nozīmē, piemēram, Rīgas siluetu pazīstamajā

Mīlestības vēstules arhitektoniska interpretācija

Viduslaiku sholastikā tika piedāvāts Dieva eksistēšanas pierādījums, kas balstījās pieņēmumā, ka Dievs ir nepieciešami ideāla būtne un tāpēc nav iespējams, ka Viņš nepastāvētu. Šis arguments vedina uzdot jautājumu, vai pašpietiekamība kā īpašība var tikt piedēvēta kādam, kura nav, un vai mēs varam iztēloties kaut ko tādu, kā valdzinājumu un pārākumu nespēj aizēnot pat tas, ka pats objekts nemaz nepastāv vai arī pastāv tikai iztēlē vai atmiņās.

No šīs pozīcijas var palūkoties arī uz Lediņa projektu. Lai arī Hardija skices pastāv vienīgi kā mākslinieka iecere, tās ir pētāmas no pilsētbūvniecības viedokļa kā alternatīva Rīgas kreisā krasta vīzijai, jo netieši saistās ar aktuālo dzīves telpu, kurā mājojam. Viens no apzīmējumiem ir prombūtne – promesošā objekta klusēšana un

neaizsniedzamība. Eksistenciālās filozofijas kontekstā šis kategorijas tiek lietotas, lai aprakstītu cilvēka un Dieva neiespējamo komunikāciju, kas iezīmē cilvēka pamestību un bezcerīgumu. Šis tēls ir labi pazīstams, lai gan varbūt ir abstrakts un tā piemērošanai nepieciešama iztēles elastība. Lai to padaritu konkrētāku un «apaudzētu ar miesu», varam mainīt skatpunktu un metafiziskā tukšuma apziņas vietā likt apziņu par tukšumu, ko rada mīļotā cilvēka iztrūkums. Tad šis apziņas taustāms apliecinājums var būt vēstule, kas beidzas ar vārdiem «...un ja Tu jelkad šo vēstuli saņemsi. Domājot par Tevi. Mīlu un skūpstu.»

Ja atbalstām to mākslas darba analīzes principu, kas tiecas noskaidrot notikumus, kas ietekmējuši pētāmā autora daiļradi, varam atzīmēt, ka Hardiju ir uzrunājis Lorijas Andersones muzikālais sniegums, jo mīlestības vēstule, kas ierakstīta Lediņa projektā, ir «Zilās lagūnas» teksta tulkojums, viens no septiņiem skaņdarbiem, kas veido 1983. gadā klajā nākušo Lorijas albumu ar daiļrunīgu nosaukumu «Mister Heartbreak». Liktenīgā un sirdi plosošā vīrieša tēls, mīlestības vēstule, ko raksta kādam tālumā, un nerealizētais Lediņa projekts, kas varētu būt veltījums kādam (bet vai arhitektūrā par šādām lietām mēdz runāt?), saslēdzas veselumā, ko raksturo attieciba pret kaut ko promesošu. Taču nav teikts, ka tas nebūtu tikpat svarīgs kā aktuālais un nepastarpināti pieejamais.

Jebkuras mīlestības vēstules priekšnosacījums ir apstākļu uztiepta šķiršanās un pamestības sajūta. Rolāns Barts darbā «Mīlas valodas fragmenti» šķiršanos apraksta kā tādu, kas iedomājama tikai no «es» pozīcijas, jo vienmēr «tas ir cits, kas aiziet, es – palieku.» Palikšana nozīmē uzticību, gaidīšanu un nekustīgumu – šis tēmas daudzkārt apspēlētas literatūrā un mūzikā. Šķiršanās motīvs atrodams arī Lediņa Daugavas kreisā krasta redzējumā, kas, izsekojot izstrādāto ēku nosaukumiem un formām, krietni poetizē pilsētas telpu, par projekta vadlīniju izvēloties literatūru. «Mākoņu», «Lietus», «Vēja» un citas mājas tiecas atcelt pilsētas faktu un radīt citu, atšķirīgu telpu. Vēlme mainīt savu atrašanās vietu jeb atbrīvoties no nekustīguma un pārtraukt šķiršanos tāpat kā nepiepildījuma sajūta ir nepārprotamas mīlas valodas figūras, taču nelaimīgajam un atšķirtajam Lediņa debesskrāpjos tiek atrasts patvērums – «Zilā liča māja,» kurā uzkodas var iegādāties kādā kioskā un

«arvien domāt par to, kurš gan tas būtu – braucējs man līdzi uz vientuļo salu.»

Iemīlējies, kas raksta vēstules, nereti pārstāj interesēties par apkārt notiekošo vai ari atsakās to saprast. Par visu reālāka šķiet mīļotā cilvēka prombūtne, kas kļūst jo taustāmāka tieši tāpēc, ka promesošajam nav iespējams pieskarties. Līdzīgi Lediņa projekts piedāvā tādu redzējumu, kura nav, bet kas var kalpot par referentu aktuālajai Daugavas kreisā krasta apbūves vīzijai, kam jāiekļaujas Rīgas attīstības plānā.

Ja Daugavas kreisā krasta perspektīvās apbūves telpiskās skices koncepcija ir izpelnījusies uzmanību, nokļuvusi vairāku diskusiju degpunktā un tai ir visas izredzes nākotnē patiešām ietekmēt Daugavas kreisā krasta siluetu, tad noputējušās Lediņa planšetes tika uzietas tikpat nejauši, kā dažreiz gadās atrast kādu vēstuļu kaudzīti, pārvācoties uz jaunu mājvietu vai meklējot kādu mantu. Galda atvilktnē aizmirsusies romantiskā dēka ir dzīvei nepiemērota, taču tāpat kā neizdarītās izvēles tā kaut ko parāda. Nerealizētie pilsētbūvniecības projekti palīdz apjaust aktuālās telpas aprises, bet telpa vēsti par tās iemītnieku ikdienas ritumu.

Kādā Ludmilas Uļickas stāstā Pēterburga ir raksturota kā «apburta, nemīlīga pilsēta, kurā spēj iedzīvoties tikai lepni un neatkarīgi cilvēki,» bet Italo Kalvino iztēlotajā pilsētā Anastasijā «debesīs plīvo neskaitāmi krāsaini gaisa pūķi un tevi piepeši pamostas visas vēlmes vienlaicīgi, [..] līdz tu kļūsti par šīs pilsētas daļu [..] un padoto,» un kāds iecelotājs, nespēdams pretoties pilsētas vilinājumam, beidzot pārņem tās īpašības. Pilsētvide, radot ikdienas dzīves nosacījumus, vistiešākajā veidā ietekmē ari iedzīvotāju raksturu un paradumus.

Kā atzīmē Rolāns Barts, mīlas valodu vienmēr nomākušas citas valodas, taču tas, kurš raksta mīlestības vēstuli, nevar to nerakstīt. Mierinājumam jāsaka, ka viņa rīcībā ir patiešām plašs izteiksmes līdzekļu arsenāls – sākot no zīmuļa atstātām pēdām uz nobrukušas papīra lapiņas, ko ieslidina mīļotās mēteļa kabatā, un beidzot ar muzikāliem un arhitektoniskiem līdzekļiem, jo simfonijas un debesskrāpji taču arī var būt veltījums kādam tālumā.

Literatūra: 1. *Uļicka, Ludmila. Sonečka. – Rīga: Zvaigzne, 2005.* **2.** Барт, Ролан. Фрагменты речи влюбленного. – *Москва: Ad Marginem, 1999.* **3.** Кальвино, Итало. Невидимые города// Собрание сочинений. Замок скрестившихся судеб: Романы, рассказы. – СПб: Симпозиум, 2001. – С. 140–249.

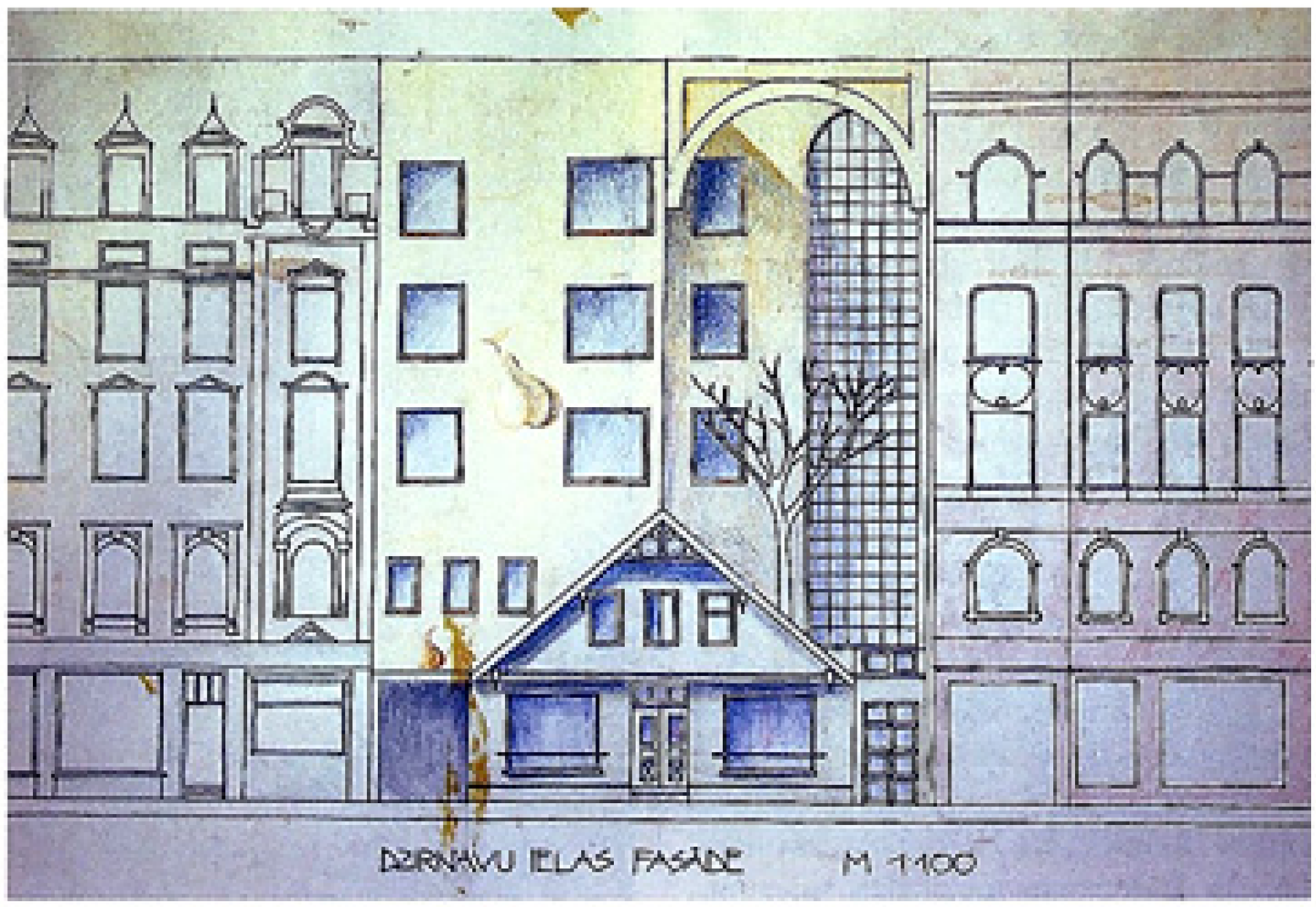

Blue Lagoon House

Jana Kukaine, Jānis Taurens

Hardijs Lediņš (1954–2004), known as the founder and member (together with Juris Boiko) of the band «The Restauration Workshop of Novel Feelings» («Nebijušu sajūtu restaurēšanas darbnīca», or NSRD), multimedia artist and musician, started his mental experiments as an architect. In 1979 he graduated Riga Polytechnic Institute with a diploma of architect, later he worked in Latvian Building Research Institute and during the 80ies wrote several theoretical articles on architecture.

After his death, his mother gave to the Latvian Centre for Contemporary Art three sketch-boards which are now in the Latvian Museum of Architecture. Two of them contain texts telling about the Blue Lagoon, and one about how once many years ago there could have been a garden in Dzirnavu Street 93, Riga, and a housed with a small fruit shop. While looking at the sketch-boards where Hardijs Lediņš has drawn visions of high buildings in Pārdaugava, and where the words of Laurie Anderson's song – or maybe rather letter – «Blue Lagoon» are translated and in a childish handwriting written beside the plan of Blue Lagoon House, one may ask what do Cloud House, Wind House, Rainbow House, Meteor House, Moon House, Blue Lagoon House, Migratory Bird House, Lightning House, transformed Press House and Rain House have in common with the Daugava Left Bank Silhouette Concept Project which was presented in 2006 for public discussion. Another discussion about this emerging vision of urban development, which took place this March, opens a new and different perspective on poetic drawings of Hardijs Lediņš which may become an important aspect in conceptualisation of city structure. Though to discuss it, a slightly different point of view is necessary.

Although the sketches of Hardijs exist only as artistic conceptions which are not actualised, they are interesting not only as subjects of investigation for urban development, but also because they are related, though indirectly, to the space we inhabit now. Love letter written on one of the sketch-boards presents an emotionally intense understanding of space and makes us ask if architecture can be a dedication to someone. The theme of separation poeticises urban space, names of the houses serve as evidence to that – they seem to long to cancel the existence of the city as such, and to create another, different space where it is possible to meet the loved one we have long since yearned for. That is why the conceptual urban building projects help to understand the outlines of real space while the space itself creates conditions for everyday life and thus delivers the message about the character and customs of its inhabitants.